

Şanlıurfa'dan İstanbul'a Gerçekleşen İç Göç Hareketlerinin Sosyo-Ekonomik Analizi*

Socio-Economic Analysis of Internal Migration Movements from Şanlıurfa to Istanbul

Dr. Filiz ÖZBAY¹, Prof. Dr. Murat DEMİR²

Öz

Ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve diğer dış faktörlerden dolayı birey ya da gurupların yerleşmek amacıyla gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göç aynı zamanda bir tür sosyal değişim sürecini de ifade etmektedir. Türkiye'de iller ve bölgeler arasında görülen sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıkları, nüfus hareketlerine neden olmakta ve bunun sonucunda ise iç göç ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de iç göçler içinde yaşanan dönemin koşullarına bağlı olarak farklılık gösterse de her dönemde güncelliğini koruyarak devam etmiştir. İç göç olgusunu incelemek için birçok faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Göçe kaynaklık eden faktörlerin dikkate alınması dengeli iç göç sağlama açısından daha gerçekçi politikaların yürütülmesine imkân sağlayacağından çalışmada iç göç hareketlerinin nedenleri, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ekseninde ele alınmıştır. İç göç olgusuna dair bu eksenler dikkate alınarak Şanlıurfa özelinde değerlendirilmiştir. Şanlıurfa'dan İstanbul'a gerçekleşen iç göç hareketlerinin sebeplerini ve sosyo-ekonomik boyutlarını belirlemek amacıyla Şanlıurfa doğumlu olup bireysel veya hane halkıyla beraber İstanbul'a göç eden ve ikametgâhı İstanbul'da olan 450 kişiyle anket çalışması yapılmış, anket sonuçları istatistiksel analiz yöntemleri yardımı ile incelenmiştir. Çalışma sonucunda Şanlıurfa'dan İstanbul'a gerçekleşen göç hareketlerinin odağında işsizlik, geçim sıkıntısı, eğitim, sağlık ve sosyal imkânsızlıklar gibi itici faktörlerin olduğu ve İstanbul'a göç eden bireylerin, göç ettikleri için memnun oldukları ve bu nedenle büyük çoğunluğunun geri dönmek istemediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, iç göç, tersine göç, Şanlıurfa

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Migration, which is defined as the movement of individuals or groups to settle due to economic, political, social, cultural, and other external factors, also expresses the process of social change. Socio-economic development differences between provinces and regions in Turkey cause population movements and internal migration occurs. Even though the internal migrations in Turkey differed depending on the conditions of the period, they continued in every period, keeping up to date. In order to examine the phenomenon of internal migration, many factors need to be considered. Since considering factors that cause migration will enable more realistic policies to be implemented in terms of providing balanced internal migration, the causes of internal migration movements have been taken into an economic, social, cultural, and political axis in the study. The phenomenon of internal migration was determined in Şanlıurfa, taking into account these axes. In order to reveal and determine the causes and socio-economic dimensions of the migration movements from Şanlıurfa to Istanbul, a survey was conducted with individuals 450 who were born in Şanlıurfa, migrated to Istanbul individually or with their households, and resided in Istanbul, and the survey results were analyzed with statistical analyzes. As a result of the

*Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında yürüttüğü "İç Göç Hareketlerinin Sosyal ve Ekonomik Analizi: Şanlıurfa'dan İstanbul'a Gerçekleşen Göç Üzerine Bir İnceleme" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹filiz.ozbay21@gmail.com

²Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, mdemir@harran.edu.tr

Atf için (to cite): Özbay, F ve Demir, M. (2022). Şanlıurfa'dan İstanbul'a gerçekleşen iç göç hareketlerinin sosyo-ekonomik analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 1057-1074.

study, it was determined that factors such as unemployment, financial difficulties, education, health, and social impossibilities were influential in the focus of migration movements from Şanlıurfa to Istanbul.

Keywords: Migration, internal migration, return migration, Şanlıurfa

Paper Type: Research

Giriş

Göç; ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel nedenlerle bireylerin yerleşim yerlerini sürekli veya geçici olarak değiştirme durumudur. Başka bir deyişle göç, fiziki mekân değişikliğini oluşturan nüfus hareketidir. Göç hareketleri sadece göç eden kişileri ve grupları değil, aynı zamanda boşaltılan ve yeni yerleştikleri alanın yerleşik sakinlerini de etkilemektedir. Bundan dolayı dünyada uzun yıllar boyunca birçok ülkenin sorunu olmaya devam etmektedir. Bireylerin ikamet ettikleri yerleşim yeri ile göç edecekleri yerleşim yeri arasında siyasi, ekonomik ve sosyal imkânlar açısından büyük farklılıkların görülmesi göçü tetiklemektedir. İnsanlık tarihi boyunca var olan göç hareketleri, bireylerin daha rahat yaşam isteği var oldukça devam edecektir.

Türkiye'deki iç göç olgusu içinde yaşanan dönemin koşullara bağlı olarak farklılık gösterse de her dönemde güncelliğini koruyarak devam etmiştir. Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950 yılına kadar düşük düzeyde gerçekleşen iç göçler, 1950 sonrası dönemde de yaşanan değişim ve dönüşümlerin etkisiyle kırdan kente doğru göçler yoğun bir şekilde yaşanmış olup, toplumu derinden etkileyen bir konu haline gelmiştir. 1980 sonrası dönemde ise yaşanan sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle göçler nitelik değiştirerek kentten kente yoğun bir şekilde artarak devam etmiştir.

İç göç olgusunu incelemek için birçok faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Göçe kaynaklık eden faktörlerin dikkate alınması, dengeli bir iç göç sağlama açısından daha gerçekçi politikaların oluşturulması ve yürütülmesine imkân sağlayacağından çalışmada öncelikle göç olgusunun kavramsal çerçevesi ve iç göçe ilişkin literatür özetleri verilmiştir. Sonrasında araştırmanın yöntem ve metodolojisi sunulmuştur ve Şanlıurfa örnekleminde elde edilen bulgular tartışılmıştır.

1. Kavramsal Göç ve İç Göç Olgusu

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olan, günümüzde de süregelen ve gelecekte de devam edecek olan dünyanın her yerinde görülebilen bir durumdur. Göç olgusu toplumun sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik vb. birçok boyutuyla yakından ilgili olduğu için farklı tanımları bulunmaktadır.

Göç, geçici veya sürekli olarak gerçekleşen ikamet değişikliği olarak tanımlanmaktadır (Lee, 1969, s. 49). Başka bir tanıma göre ise göç, açık bir şekilde belirlenmiş coğrafi birimler arasında ikamet değişikliğini içeren bir coğrafi ya da mekânsal hareketlilik biçimi olarak tanımlanmıştır (Chakma ve Akhy, 2015, s. 268).

Özyakışır'a (2013, s.5) göre göç, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle bireylerin hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gerçekleşen, coğrafi nitelikteki yer değiştirme hareketidir.

Bu bilgiler ışığında bir tanımlama yapıldığında, göç; ekonomik, sosyal, siyasal, toplumsal ve diğer dış faktörlerin etkisiyle geçici veya kalıcı olarak bireysel veya kitlesel gerçekleştirilen coğrafi nitelikteki yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir.

İç göç, belirli bir zaman aralığında ve belirli bir yerde yaşayan kişilerin kendi iradeleri ile yaşam yerlerini başka alana taşımalarıdır (Tekeli, 2016, s. 173). Başka bir tanıma göre iç göç, ülke sınırları içerisinde bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gerçekleşen nüfus hareketleridir. İç göçler ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyine, büyüklüğüne ve yerleşme tarihlerine göre kırsal alandan kentsel alana, kırsal alandan kırsal alana, kentsel alandan kentsel

alana ve kentsel alandan kırsal alana doğru gerçekleşebilmektedir (Bahar ve Bingöl, 2010, s. 44).

Ülke genelinde coğrafi, ekonomik ve sosyal alanlarda güçlü bir heterojenliğin bulunduğu Türkiye gibi bir ülkede iç göç, nüfusun dağılımını ve dinamiklerini etkileyen önemli bir unsur oluşturmaktadır. İç göç özellikle gelişmekte olan ekonomilerde kırsal ve kentsel sektörler arasında dengeleyici bir mekanizma görevi görmektedir (Filiztekin ve Gökhan, 2008, s. 2).

Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında iç göç durağan bir yapı sergilemektedir. 1950’li yıllardan itibaren ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel alanda yaşanan gelişmelerin etkisiyle iç göç hareketleri başlamıştır. Bu dönemde görülen nüfus artışları ve tarım kesimindeki dönüşüm, ülkenin yerleşim yapısını ve nüfus hareketlerini değiştirmiştir. Bu değişimle birlikte Türkiye’nin kentleşme süreci hız kazanmış ve kırdan kente doğru göçün artış göstermesi ile nüfus hareketleri belli alanlarda yoğunlaşmıştır. 1960-1980 yılları arasında kırsal ve kentsel alanlarda görülen gelir farklılıkları ve sanayileşmenin etkisiyle kentsel alanlarda çekici faktörlerin, kırsal alanlarda ise itici faktörlerin artması, ulaşım ve haberleşme alanında yaşanan gelişmelerin de etkisiyle kent nüfusu bu dönemde artış göstermiştir. 1980 sonrası dönemde ise iç göçler yapısal bir değişim geçirmiştir. Daha önceki dönemlerde kırdan kente doğru gerçekleşen iç göç hareketleri, bu dönemden sonra kentten kente doğru gerçekleşmiştir.

2. İç Göçe Yönelik Literatür

Sosyoloji, coğrafya, ekonomi ve tarih gibi birçok disiplinde iç göçe ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Konuya ilişkin literatür oldukça geniş olduğundan araştırmaya kaynaklık edebileceği düşünülen çalışmalar üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Sjaastad (1962) tarafından yapılan çalışmada ABD’nin 1950 öncesi dönemde iç göç sürecini belirlemek amacıyla göçün hem kamu hem de özel maliyet ve getirilerini ele alınmaktadır. Çalışma sonucunda rasyonel davranan kişilerin, göçün maliyet ve getirilerini kıyaslayarak hareket ettikleri savunulmaktadır. Bundan dolayı ABD’de gerçekleşen göçlerin genel olarak düşük kazançlı yerleşim yerinden, yüksek kazançlı yerleşim yerine doğru olduğu tespit edilmiştir.

Rogers (1967) tarafından yapılan çalışmada karşılaştırmalı ekonomik fırsatlar ile 1955-1960 arası Kaliforniya’daki bölgeler arası göç akışlarındaki mekânsal değişimler incelenmektedir. Karşılaştırmalı ekonomik fırsatın bölgeler arası göç modellerinde önemli olduğu vurgulanarak, istihdam imkanları ve elde edilen gelirin göç kararı üzerindeki en önemli unsur olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Munro (1974), 1960-1965 yılları arasında Türkiye’nin iç göç verilerini ele alarak hangi faktörlerin göç kararı üzerinde etkili olduğunu incelemektedir. Bu amaçla Munro (1974) iç göçün itici güçleri çerçevesinde bir model oluşturmuş ve modelin bu yönü ile beşerî sermayeye dayalı diğer göç modellerinden farklı olduğunu ileri sürmüştür. Çalışma sonucunda göçün kademeli olarak gerçekleştiği, başka bir ifadeyle bireylerin önce ikamet ettikleri bölgelere göre yakın yerlere daha sonra ise diğer çekim merkezlerine doğru göç ettiği savunulmuştur.

Newman (1981) ise iç göçün, gelişmekte olan bir ülkedeki bölgesel gelir eşitsizliğinden nasıl etkilenebileceğine dair Almanya örneği üzerinden açıklamalarda bulunulmuştur. Bunun sonucunda net göçün, işgücü yapısı ve kentleşmedeki değişikliklerin yanı sıra işgücüne katılım oranlarındaki değişikliklerin temsil ettiği geniş iş fırsatlarıyla olumlu, yüksek doğurganlık oranları ve tarımsal faaliyetler ile olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doh (1984) ise Türkiye’nin 1970-1975 döneminde iller arası göç hareketini etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri incelemiştir. Analiz sonucunda, kentsel ücret düzeyinin göç kararı üzerindeki etkisinin önemli olduğu ve kırsal bölgedeki itici faktörlerin (iş imkânlarının kısıtlı

olması ve düşük ücret düzeyi) ise göç kararı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Pissarides ve Wadsworth (1989), işsizlik ve bölgeler arası işgücü göçü arasındaki ilişki incelenmiştir. Diğer bir deyişle işgücü göçünde işsizliğin etkileri araştırılmıştır. Bu kapsamda işsizliğin göç kararını üç düzeyde etkileyebileceği sonucuna varılmıştır. Birincisi, bir işçinin statüsü göç kararını etkilemektedir zira işsiz bir işçinin, çalışan bir işçiye göre göç etmesi daha olasıdır. İkincisi, bölgeler arasında görülen işsizlik farklılıkları göçe zemin hazırlamaktadır çünkü herhangi bir işçinin, işsizliğin yüksek olduğu bir bölgede yaşıyor olması göç etme ihtimalini artıracaktır. Üçüncüsü, bölgenin işsizlik farkı ne kadar büyükse göç olasılığı o kadar yükselmektedir.

Gedik (1997), 1965- 1985 yılları arasındaki beşer yıllık dönemlerde, il düzeyinde Türkiye nüfus sayımı verilerini incelemektedir. Bu bağlamda kırsal alanlarda göçün itici faktörlerinden (Düşük gelir, yüksek işsizlik, düşük yaşam standartları), kentsel alanlarda ise göçün çekici faktörlerinden (yüksek reel ücretler, işgücü talebi, iyi ekonomik fırsatlar ve politik özgürlükle) dolayı, kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru bir göç hareketinin gerçekleştiği belirtilmiştir.

Yamak ve Yamak (1999), Türkiye'deki 67 ilin 1980-1990 dönemi net göç oranları ile kişi başına düşen gelir rakamları arasındaki ilişkiyi incelemektedirler. İncelenen dönemler itibarıyla bölgesel gelir eşitsizliğinin iç göç üzerindeki etkisinin önemli olduğu ve iç göçün net göç veren illerin gelir seviyesinin düşük olmasından ziyade net göç alan illerin gelir seviyesinin yüksek olmasından kaynaklandığını raporlamışlardır.

Üçdoğruk (2002), 1997 yılı nüfus sayım verilerini kullanarak Türkiye'nin en büyük kentlerinden biri olan İzmir'in almış olduğu göçün özelliklerini araştırmaktadır. Bunun sonucunda kişilerin göç kararına kaynaklık eden en önemli faktörlerin yaş ve eğitim olduğu ortaya çıkmıştır.

Akış ve Akkuş (2003), Güneydoğu Anadolu Projesinin devreye girmesi ile Şanlıurfa'nın 1990 yılı öncesi ve sonrası nüfus sayım verileri ile Güneydoğu Anadolu Projesinin Şanlıurfa'daki göçe etkisi incelemiştir. Yapılan incelemede göçün temel nedenleri arasında; işsizlik, daha iyi hayat sürme isteği, toprak mülkiyetinin olmaması ya da istenilenden az olması, eğitim imkânlarındaki yetersizlikler ve kan davası gibi sorunlar olduğu belirlenmiştir.

2006 yılında T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın koordinatörlüğünde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan "*Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*" adlı çalışmada Türkiye'de son 20 yıl içinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden göç etmiş bireylerin sayısal büyüklükleri, göç etmiş bireylerin göç etmeden önceki ve sonraki sosyo-ekonomik özellikleri, göç süreci ve sonrasında yaşanan sorunlar ve göç nedenleri ele alınmaktadır. Çalışma sonucunda göç sürecine dahil olmuş hane halkı nüfusunun büyük çoğunluğunun ailevi, ekonomik ve güvenlik sorunları nedeniyle göç ettiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca göç edilen yerleşim yerinin seçiminde ise boşaltılan yere yakınlık mesafesi, akraba ve tanıdıklarının bulunması gibi faktörler ön plana çıkmıştır.

Çelik (2007), 1980-2000 yılları arasında göç verilerini kullanarak Türkiye'de iç göçlerin hangi yönde gerçekleştiğini araştırmıştır. Çalışma sonucunda bölgeler arasında görülen sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıklarından dolayı göçün yönünün genel olarak gelişmiş batı bölgelerine doğru olduğu savunulmuştur.

Tuncer (2008), Türkiye'de 1965-2000 döneminde genel nüfus sayım dönemleri arasında göç eylemini gerçekleştirenlerin sayısal büyüklükleri, sosyo-ekonomik durumları, göç etme nedenleri ve yerleşim yerleri bakımından dağılımları, değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda bireylerin az gelişmiş bölgelerden göreceli olarak sosyo-ekonomik açıdan daha gelişmiş bölgelere ve metropollere göç ettiği tespit edilmiştir. Göç eden bireylerin ise genellikle

eğitim seviyesi yüksek, bekâr, çalışma çağındaki erkek nüfus olduğu ve bunların çoğunluğunun iş bulma amacıyla göç ettiği ve hizmetler sektöründe istihdam edildiği tespit edilmiştir.

Çiftçi (2011), Türkiye’de 1995-2000 döneminde sosyal ağların göç üzerindeki etkisi hemşehrilik etkisi çerçevesinde ele alınmıştır. Yapılan çalışma sonucunda tayin, evlilik ve güvenlik nedeniyle gerçekleşen göçlerin hemşehriliğe duyarlı olmadığı, iş arama ve eğitim nedeniyle gerçekleşen göçlerin ise hemşehriliğe duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Ercilasun vd. (2011), 1975-2010 dönemi için Türkiye’de iç göçleri belirleyen faktörleri modellemişlerdir. Çalışma sonucunda bireylerin göç kararları üzerinde daha önce göç etmiş kişilerin çekici bir güç unsuru olduğu sonucuna varılmıştır.

Gimba ve Kumshe (2011), Nijeryanın Borno eyaleti kapsamında kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gerçekleşen göçün nedenlerini ve sonuçlarını incelemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda kırsal alandan kentsel alana gerçekleşen göçlerin nedenleri arasında daha iyi bir eğitim, daha yüksek gelir düzeyi ve geniş istihdam olanakları olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Gimba ve Kumshe (2011)’e göre kırsal alanlarda görülen işsizlik, yoksulluk ve sosyal olanakların yetersizliği gibi nedenler bu bölgelerde göç hareketi için itici bir güç unsuru olarak kabul edilmektedir.

Özyakışır (2013), 1995-2011 dönemi verileri kapsamında TRA2 Bölgesinden İstanbul’a gerçekleşen göçün kuramsal ve ekonometrik analizini yapmıştır. Yapılan saha araştırması sonucunda TRA2 Bölgesinden İstanbul’a yönelen göç hareketlerinin temelinde yoksulluk, işsizlik, düşük gelir düzeyi, eğitim, sağlık ve sosyal imkânsızlıklar gibi sosyo-ekonomik faktörlerin yer aldığı tespit edilmiştir.

Dücan (2016), 2007- 2014 döneminde Türkiye’de gerçekleşen iç göç hareketlerinin belirleyici faktörlerini incelemektedir. Çalışmada göç hareketinin belirleyicisi olarak eğitim seviyesi, istihdam, üretim ve terör olayları ele alınmaktadır. Analizler TÜİK alt bölge sınıflandırmasına göre yapılmış olup 21 alt bölgeye ait verilerden oluşan bölgesel panel veri analizi yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda, gerçekleşen iç göçün önemli sebeplerinden birinin terör olayları olduğu tespit edilmiştir. Özellikle işsizlik sorunu ve terör olayları bölgelerin sosyo-ekonomik koşullarını yakından ilgilendirdiği için söz konusu unsurların bölge dışına gerçekleşen göç hareketini arttırdığı ileri sürülmüştür.

Çelik ve Arslan (2018), 2014-2016 döneminde Türkiye’nin yıllık nüfus verileri üzerinden göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi istatistiki yöntemler aracılığı ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda göç ve işsizlik arasında istatistiksel olarak pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda itme ve çekme teorisine bağlı olarak istihdam olanaklarının yüksek olduğu bölgelere doğru göç eyleminin gerçekleştiği belirlenmiştir.

Özetle belirtmek gerekirse iç göç hareketlerine ilişkin literatür iç göçe ilişkin itme ve çekme teorisi kapsamında sosyo-ekonomik faktörlerin iç göç hareketleri üzerinde önemli bir etken olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

3. Yöntem

Toplumsal ve ekonomik değişim sürecinin hem sonucu hem de bir nedeni olarak değerlendirilebilen göç kendine özgü niteliklere sahip bir süreçtir. Bu sürecin en önemli unsurları arasında göçün kaynaklandığı yer, göçün ulaştığı yer, göç eden kişiler yer almaktadır. Göç araştırmalarında göç sürecinin bu çeşitli unsurları arasında bağ kurmak ve ilişkilendirmeyi sağlamak, son derece önemlidir. Bu kapsamda göç unsurları arasında ilişki kurabilmek için bu araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Anket uygulaması için Harran Üniversitesi Etik Kurulundan 04/10/2019 tarihli ve 42681 sayılı yazı ile izin alınmıştır.

Günümüzde yaşanan gelişmeler, her bir göçü kendine özgü kılmaktadır. Bu anlamda göç eden bireye ilişkin derinlemesine bilgi edinebilmek, olayları ve ilişkileri anlamaya ve bir takım ilişki örüntüleri bulmaya çalışmak ve bireylerin göçe bakış açılarını kavramak amacıyla

33 sorudan oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Anket soru formunda öncelikle demografik faktörler göz önüne alınarak göç eylemini gerçekleştirenlere cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, aylık gelir ve ailedeki birey sayısı sorulmuştur. Bu sorulardaki temel amaç, göçün ve geriye göçün kişisel niteliklere göre değişip değişmediği hakkında bilgi edinmektir. Diğer sorularda ise Şanlıurfa'dan İstanbul'a göç etmiş bireylerin göç etme nedenleri ile göçe ilişkin beklentilerinin ne ölçüde gerçekleştiği konusunda algı ve eğilimlerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Sorular konunun teorik arka planı dikkate alınarak ve şimdiye kadar yapılan çalışmalarla karşılaştırma yapmaya olanak sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

Anket soruları hazırlandıktan sonra örneklem belirlenerek ilgili kişilere anket yapılmıştır. Anketler uygulandıktan sonra sorulara verilen cevaplar arasında çelişki ve boş soru olup olmadığı kontrol edilmiştir. Yapılan kontrol sonucu uygulanan 480 anketten 30'unda önemli düzeyde eksik cevapların olması nedeniyle değerlendirilmeye alınmamıştır.

Anket uygulamasında ve verilerin elde edilmesinde ortaya çıkabilecek birtakım sorunları ortadan kaldırmak için anketler yüz yüze tekniği ile 15/11/2019 ve 31/03/2020 tarihleri arasında yazar tarafından uygulanmıştır.

Maddelerin iç tutarlılığının bir ölçüsü olan Cronbach Alpha katsayısı belirlenmiş ve yapılan güvenilirlik analizi sonucunda anketin güvenli bir şekilde uygulanabileceğini gösteren Cronbach Alpha katsayısı 0,759 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 19.0 programı kullanılarak frekans analizleri yapılmıştır. Daha sonra ise değişkenler arasında ilişki kurularak bunların anlamlı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla çapraz tablo, ki-kare, pearson korelasyonu ve mann whitney u testleri uygulanmıştır.

3.1. Araştırmanın Alanı ve Örnek Kitlesi

Türkiye'de tarihsel süreçte iç göçlere en fazla ev sahipliği yapmış ve kontrolsüz iç göçlerin beraberinde getirdiği tüm sorunları bünyesinde barındıran İstanbul ilinde saha çalışması yapılmıştır.

Araştırma alanı, İstanbul; Bağcılar, Güngören, Bahçelievler, Fatih, Esenyurt, Bakırköy ve Sultangazi ilçelerini kapsamaktadır. Bu ilçelerin seçilmesinin temel nedeni Şanlıurfa'dan göç eden bireylerin yoğun olarak ikamet ettikleri yerler olmasıdır (TÜİK, 2019).

Örneklem seçiminde ise Şanlıurfa doğumlu olup 1980-2019 döneminde bireysel ya da hane halkıyla beraber göç eden ve ikameti İstanbul'da bulunan bireyler belirleyici olmuştur. Bu çerçevede Şanlıurfa doğumlu olup İstanbul ilinde ikamet edenlerin sayıları TÜİK verilerinden yararlanarak derlenmiştir. Anket her haneden fiilen göç etmiş hane bireyine yönelik yapılmıştır.

Araştırma hipotezlerinin test edilebilmesi için katılımcıların yetişkin olması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmada hedef kitle birimi on sekiz yaş üstü olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırmaya dair örnekleme kolay ulaşmak amacıyla İstanbul'daki hemşehri derneklerinden faydalanılmış daha sonra ise ulaşılan kişilerin akrabalık ağı vasıtasıyla katılımcı olabilecek bir çeşitlilik yelpazesine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda evreni en iyi şekilde temsil etmek amacıyla örneklem seçilirken, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ekonomik seviyeleri, işgücü durumları, kişisel özellikleri ve algılamaları gibi değişkenler arasında belirgin farklılıkların olmamasına özen gösterilmiştir.

Yıllar	Şanlıurfa Doğumlu olup İstanbul'da İkamet Edenlerin Sayısı	%5 Hata Payı ile Gerekli Örneklem Sayısı	Ulaşılan Örneklem Sayısı
2019	142.255	384	450

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, (Erişim Tarihi: 21.12.2020).

Örneklem büyüklüğü şu şekilde belirlenmiştir (Demir, 2019, s.17-18).

N: Evrendeki birim sayısı

n: Örneklemdeki birim sayısı

t ya da $Z\alpha$: Belirli serbestlik derecesi ve saptanan yanılma düzeyinde t istatistiği

p: İncelenen olayın görülme olasılığı q: p'nin tümleyeni (1-q)

d: Olayın görülme olasılığına ya da ortalamasına göre \pm sapma ya da örneklem hatası

σ : Evren standart sapması

$$n = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2} = \frac{1,96^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05^2} = \frac{0,9604}{0,0025} = 384$$

1980-2019 döneminde Şanlıurfa doğumlu olup İstanbul'da ikamet eden toplam kişi sayısı 142.255'tir. Belirtilen evreni temsil edecek düzeyde basit tesadüfi örneklem yolu ve % 5 hata payı ile 450 kişiye ulaşılmıştır. Basit tesadüfi örneklemede evreni oluşturan her elemanın örneğe girme şansı eşittir. Dolayısıyla hesaplamalarda da her elemana verilecek ağırlık aynıdır.

3.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Tarih boyunca farklı nedenlerden dolayı gerçekleşen göçler, ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları üzerinde büyük değişikliklere yol açan nüfus hareketleridir. Bu yönü ile incelendiğinde Türkiye'de iç göç hareketlerinden en çok etkilenen bölge Marmara, en çok etkilenen il ise İstanbul'dur. İstanbul 'a göç veren iller arasında Şanlıurfa önemli yer tutmaktadır. Dolayısıyla çalışmada Türkiye'deki iç göç hareketlerinin nedenleri, sonuçları, süreçleri ve etkileri Şanlıurfa'dan İstanbul'a göç özelinde ele alınmaktadır.

İç göç nedenlerinin, iç göçün göç eden bireyler üzerindeki etkilerinin ve neden olduğu problemlerin tespit edilmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca Şanlıurfa'dan İstanbul'a göç edenlerin hangi saik ve beklentilerle göç ettikleri, göçe yol açan dinamiklerin bilimsel bir temelde tartışılabilmesi ve Şanlıurfa'ya yönelik politika önerilerinde bulunulması bakımından da önemlidir.

Çalışmanın genel amacı Şanlıurfa'dan İstanbul'a gerçekleşen göç hareketlerinin sosyo-ekonomik nedenlerini ve boyutlarını ele alarak, göç etmiş bireyler üzerinde yapılan anket çalışması ile göç etme nedenlerini ve geriye göç olasılığını tespit etmektir. Ayrıca anket verilerinden, göç edenlerin sosyo-ekonomik ve kültürel profili, işgücü yapısı ve göç ettikleri mekânlarda ortaya çıkan sosyal ve kentsel problemlere yönelik bilgiler de elde edilmektedir. Elde edilen bu bulgular üzerinden bölgesel farklılıkları azaltmaya yönelik kamu politikalarının etkinliği değerlendirilmekte ve politika yapıcılara alternatif politika önerilerinde bulunulmaya çalışılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Bilimsel araştırmada olaylar arasında ilişki kurmak ve olayları bir nedene bağlamak üzere tasarlanan başlıca hipotezler şunlardır:

H1: Cinsiyet ile göç kararı arasındaki ilişki cinsiyet rolleri ile doğru orantılıdır.

H2: Kentte kalış süresi arttıkça kente uyum süreci artmakta ve buna bağlı olarak geriye göç olasılığı azalmaktadır.

H3: Eğitim durumuna göre İstanbul'a gerçekleşen göç nedeni farklılık göstermektedir.

H4: Konut mülkiyeti ile geriye göç olasılığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H5: Gelir durumu ile göç edildiği için duyulan mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H6: Gelir düzeyi azaldıkça geriye göç eğilimi artmaktadır.

H7: Cinsiyete göre İstanbul'a ilk geldiğinde karşılaşılan sorunlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H8: Çalışma durumu ile geriye göç isteği arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H9: Yaş arttıkça geriye göç eğilimi artmaktadır.

H10: Ekonomik nedenler göçü tetikleyen başlıca sebeplerdir.

H11: Geri Dönme/Dönmeme İsteğinde İtici ve Çekici Faktörler Etkilidir

4. Bulgular

4.1. Demografik Değişkenler

Bireysel özelliklere bağlı olarak göçe ilişkin algı ve tutumlar değiştiği için demografik yapının unsurları olan; cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, aylık gelir, ailedeki birey sayısı ve çalışılan sektör ile ilgili sorular önem taşımaktadır. Demografik değişkenlere ilişkin bilgiler tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Demografik değişkenler

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kadın	151	33,6
Erkek	299	66,4
Yaş		
18-30 yaş arası	116	25,8
31-40 yaş arası	103	22,9
41-50 yaş arası	100	22,2
51-60 yaş arası	70	15,6
61 yaş ve üstü	61	13,6
Medeni Durum		
Evli	311	69,1
Bekâr	139	27,3
Eğitim Durumu		
Okuryazar değil	21	4,7
Okuryazar	30	6,7
İlköğretim	138	30,7
Lise	107	23,8
Üniversite	154	34,2
Aylık Gelir		
0-1000 TL	55	12,2
1001-2000 TL	26	5,8
2001-3000 TL	133	29,6
3001-4000 TL	117	26,0
4001 TL ve Üstü	119	26,4
Çalışılan Sektör		
Tarım	2	0,4
Hizmet	209	46,4
Kamu	83	18,4
Sanayi	33	7,3
Diğer		
Ev hanımı	31	6,9
Emekli	47	10,4
Öğrenci	33	7,3
İşsiz	12	2,7

4.2. Hipotezlerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde kuramsal çerçevede oluşturulan hipotezlere yönelik gerekli analizler yapılabilmesi için hipotezlere konu olan değişkenlere normallik analizi yapılmıştır. Değişkenleri

normal dağılım gösteren hipotezlere parametrik testler olan Pearson Korelasyon Testi ve Regrasyon Analizi; normal dağılım göstermeyen hipotezlere ise non parametrik test olan Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Ayrıca bazı değişkenlerin bir biri üzerindeki dağılımını görmek amacıyla çapraz tablolara ve sıklık analizlerine yer verilmiştir.

Non-parametrik bir test olan ve normallik ön şartı gerektirmeyen çapraz tablo (χ^2 analizi) yapılarak cevaplanacak hipotezler olan H1, H2, H3 ve H4 için verilere normallik analizi yapma ihtiyacı duyulmamıştır.

H5, H6, H8 ve H9 hipotezlerindeki değişkenlerin normal dağılımlarına histogram ve Q-Q plot grafiklerine bakılarak karar verilmiştir. Buradan hareketle H5, H6, H8 ve H9 hipotezlerle ilgili verilere korelasyon analizi uygulanmıştır.

“H7: Cinsiyete göre İstanbul’da karşılaşılan sorunlar arasında farklılık bulunmaktadır.” hipotezi t-testi ile cevaplanabilecek bir hipotezdir. Ancak veriler normal dağılmadığı (Kolmogorov-Smirnov, $p < 0.05$) için bu hipotez Mann-Whitney-U testi ile sorgulanmıştır.

H10 ve H11 hipotezi frekans analizi yaparak cevaplanmıştır bu nedenle ilgili değişkenlere normallik analizi yapma ihtiyacı duyulmamıştır.

4.2.1. “Cinsiyet ile Göç Kararı Arasındaki İlişki Cinsiyet Rollerine İlişkin Bulgular”

Tablo 2. Göç kararında cinsiyetin etkisi

Cinsiyet	Göç Kararında Kimin Etkili Olduğu						Toplam	
	Anne	Baba	Eş	Çocuklar	Diğer	Kendisi		
Kadın	N	4	44	55	3	6	11	123
	%	1,2	13,7	17,1	0,9	1,9	3,4	38,3
Erkek	N	8	79	7	6	13	85	198
	%	2,5	24,6	2,2	1,9	4,0	26,5	61,7
Toplam	N	12	123	62	9	19	96	321
	%	3,7	38,3	19,3	2,8	5,9	29,9	100,0

χ^2 : 96 838, P (Anlamlılık Düzeyi): 0,000

Göç kararı üzerinde etkili olan kişi ile cinsiyet arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan çapraz tablo ve ki-kare sonuçları tablo 2’de verilmiştir. Buna göre göç kararı üzerinde etkili olan kişi ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Kadın katılımcıların büyük çoğunluğu (% 17,1) eşten dolayı göç ettiğini belirtmiştir. Yani kadınlar genellikle hane halkı fertlerine bağlı bir şekilde göç ettiğini, kendi kararından çok eş ve babanın göç kararına uyduklarını ifade etmişlerdir. Çünkü kadınların bağımsız bir göç kararından ziyade, aile içindeki konumuna (eş, anne, çocuk) bağlı olarak göç etmesi söz konusudur.

Erkek katılımcılara bakıldığında ise büyük çoğunluğu (% 26,5) kendi kararı ile göç ettiğini ifade etmiştir. Aile içi karar almada erkekler daha çok etkili olduğu ve göç sürecini erkekler başlattığı için kadınların çoğunlukla hane halkına bağlı olarak göç ettikleri belirlenmiştir.

Buna göre cinsiyet ile göç kararı arasındaki ilişki cinsiyet rolleri ile doğru orantılıdır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.2. “Kentte Kalış Süresi Arttıkça Kente Uyum Süreci Artmakta ve Buna Bağlı Olarak Geriye Göç Olasılığı Azalmaktadır” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 3. İstanbul'da kalma süresi ile Şanlıurfa'ya geri dönme isteği arasındaki farklılık durumu

İstanbul'da Kalma Süresi		Şanlıurfa'ya Geri Dönme İsteği		Toplam
		Evet	Hayır	
Bir Yıldan Az	N	12	11	23
	%	2,7	2,4	5,1
1-5 Yıl	N	39	51	90
	%	8,7	11,3	20,0
6-10 Yıl	N	14	46	60
	%	3,1	10,2	13,3
11-15 Yıl	N	15	58	73
	%	3,3	12,9	16,2
16 yıl ve Üstü	N	40	164	204
	%	8,9	36,4	45,3
Toplam	N	120	330	450
	%	26,7	73,3	100,0

χ^2 : 27,373 P (Anlamlılık Düzeyi): 0,000

İstanbul'da kalma süresi ile Şanlıurfa'ya geri dönme isteği arasındaki farklılık durumunu belirlemek amacıyla yapılan çapraz tablo ve ki-kare sonuçları tablo 3'te verilmiştir. Buna göre İstanbul'da kalma süresi ile Şanlıurfa'ya geri dönme isteği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 3 incelendiğinde İstanbul'da kalma süresi arttıkça Şanlıurfa'ya geri dönme isteğinin azaldığı görülmektedir. Çünkü göç eden kişilerin, gittikleri yerde kalma süresi arttıkça, geldikleri yer ile bağlantıları azalmaktadır. Bu süre daha uzun yıllar aldığında geldikleri yerlerden tamamen kopma ihtimali artacağından bireyler geri dönmek istemeyeceklerdir. Dolayısıyla kentte kalış süresi arttıkça kente uyum süreci artmakta ve buna bağlı olarak geriye göç olasılığı azalmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.3. “Eğitim Durumuna Göre İstanbul'a Gerçekleşen Göç Nedeni Farklılık Göstermektedir” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Eğitim durumuna göre Şanlıurfa'dan göç etme nedeni

Eğitim Durumu		Şanlıurfa'dan Göç Etme Nedeni					Toplam	
		Geçim Sıkıntısı	Eğitim	Sağlık	Güvenlik	Tayin		Diğer
Okuryazar	N	20	0	0	0	0	1	21
	%	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	4,7
Okuryazar	N	23	1	2	3	0	1	30
	%	5,1	0,2	0,4	0,7	0,0	0,2	6,7
İlköğretim	N	100	9	1	3	4	21	138
	%	22,2	2,0	0,2	0,7	0,9	4,7	30,7
Lise	N	56	12	1	1	18	19	107
	%	12,4	2,7	0,2	0,2	4,0	4,2	23,8
Üniversite	N	36	60	5	6	31	16	154
	%	8,0	13,3	1,1	1,3	6,9	3,6	34,2
Toplam	N	235	82	9	13	53	58	450
	%	52,2	18,2	2,0	2,9	11,8	12,9	100,0

χ^2 : 151,158 P (Anlamlılık Düzeyi): 0,000

Şanlıurfa'dan neden göç edildiği ile eğitim durumu arasındaki farklılık durumunu belirlemek amacıyla yapılan çapraz tablo ve ki-kare sonuçları tablo 4'de verilmiştir. Buna göre Şanlıurfa'dan neden göç edildiği ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 4 incelendiğinde bireylerin eğitim durumu; okuryazar olmayan, okuryazar, ilköğretim ve lise olan katılımcıların çoğunun Şanlıurfa'dan göç etme nedeninin geçim sıkıntısı olduğu görülmektedir. Fakat eğitim seviyesi üniversite olanların göç etme nedeni farklılaşmaktadır. Buna göre öğrenim durumu üniversite olan bireylerin Şanlıurfa'dan göç etme nedeni olarak sırasıyla eğitim (% 13,3), geçim sıkıntısı (% 8), tayin (% 6,9) ve diğer (% 3,6) öne sürülmüştür.

İstanbul'a eğitim amaçlı gerçekleşen göçlerin büyük bir kısmının üniversite amaçlı öğrenci hareketlerinden oluştuğu düşünülmektedir. Bundan dolayı öğrenim durumuna göre İstanbul'a gerçekleşen göç nedeni farklılaşmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.4. "Konut Mülkiyeti ile Geriye Göç Olasılığı Arasında Anlamlı Bir Farklılık Bulunmaktadır" Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Evin mülkiyet durumu ile geriye göç konusundaki düşünceler

Evin Mülkiyet Durumu	Şanlıurfa'ya Geri Dönme İsteği		Toplam
	Evet	Hayır	
Kiracı	N	81	135
	%	18,0	30,0
Bana Ait	N	24	107
	%	5,3	23,8
Aile Bireylerinden Birine	N	12	83
	%	2,7	18,4
İş Yerinde Kalıyorum	N	1	2
	%	0,2	0,4
Diğer	N	2	3
	%	0,4	0,7
Toplam	N	120	330
	%	26,7	73,3

χ^2 : 27,721 P (Anlamlılık Düzeyi): 0,000

İstanbul'a göç eden bireylerin geri dönmelerinde konut mülkiyeti açısından sahip oldukları konumları önem taşımaktadır. Bu amaçla evin mülkiyet durumu ile geriye göç arasındaki farklılık durumunu belirlemek için çapraz tablo ve ki-kare analizleri yapılmıştır. Buna göre tablo 5'te evin mülkiyet durumu ile geriye göç arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (p<0,05).

Tablo 5 evin mülkiyet durumu ne olursa olsun çoğunluğun geri dönmek istemediğini göstermektedir. Fakat kiracı olanlar arasında geri dönmek isteyenlerin oranı (% 64) diğerlerine nazaran daha yüksektir. Bunun nedeni ise ev sahibi olmanın sabit maliyetinin göçü azaltacağı beklentisidir. Bu bağlamda konut mülkiyeti ile geriye göç olasılığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.5. "Gelir Durumu ile Göç Edildiği İçin Duyulan Mutluluk Düzeyi Arasında Anlamlı Bir İlişki Bulunmaktadır" Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Aylık gelir ile İstanbul'a geldiğim için mutluyum arasındaki ilişki

Aylık Gelir	Pearson Correlation	Aylık Gelir	İstanbul'a Geldiği İçin Mutlu Olma Düzeyi
		1	,169**
	Sig. (1-tailed)		,000
	N	450	450
İstanbul'a Geldiği İçin Mutlu Olma Düzeyi	Pearson Correlation	,169**	1
	Sig. (1-tailed)	,000	
	N	450	450

İstanbul'a göç ettikten sonra elde ettiği aylık gelir ile İstanbul'a geldiği için mutlu olma düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonuçları tablo 6'da görülmektedir. İstanbul'a göç ettikten sonra elde ettiği aylık gelir ile İstanbul'a geldiği için mutlu olma düzeyi arasındaki Pearson Correlation katsayısı $r=0,169$ olarak hesaplanmıştır. Sig. değerinin, $0,000 < 0,05$ olduğu için bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Buna göre aylık gelir ile İstanbul'a geldiği için mutlu olma düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. İlişkinin pozitif yönde olması araştırmamızın örneklemini oluşturan katılımcılarda aylık gelir arttıkça İstanbul'a geldiği için mutlu olma düzeyi arttığı ya da aylık gelir azaldıkça İstanbul'a geldiği için mutlu olma düzeyinin azaldığı anlamına gelmektedir. Ek olarak determinasyon katsayısı incelendiğinde ($r^2=0,02$) geri dönme isteğindeki değişimin ancak % 2'sinin mutlu olma ile açıklanabileceği görülmüştür.

Bu bağlamda gelir durumu ile göç edildiği için duyulan mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.6. “Gelir Düzeyi Azaldıkça Geriye Göç Eğilimi Artmaktadır” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Aylık gelir ile geriye göç arasındaki ilişki

Aylık Gelir	Aylık Gelir		Şanlıurfa'ya Geri Dönme İsteği	
	Pearson Correlation	1		-,260**
	Sig. (1-tailed)			,003
	N	450		450
Geriye Göç	Pearson Correlation	-,260**		1
	Sig. (1-tailed)	,003		
	N	450		450

Aylık gelir ile geriye göç arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonuçları tablo 7'de görülmektedir. Aylık gelir ile Şanlıurfa'ya geri dönme isteği arasındaki Pearson Correlation katsayısı $r=-0,260$ olarak hesaplanmıştır. Sig. değerinin, $0,003 < 0,05$ olduğu için bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Buna göre aylık gelir ile geriye göç arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. İlişkinin negatif yönde olması araştırmamızın örneklemini oluşturan katılımcılarda aylık gelir arttıkça Şanlıurfa'ya geri dönme isteğinin azaldığını ya da aylık gelir azaldıkça Şanlıurfa'ya geri dönme isteğinin arttığını ifade etmektedir. Bu bağlamda gelir düzeyi azaldıkça geriye göç eğilimi artmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.7. “Cinsiyete Göre İstanbul'a İlk Gelindiğinde Karşılaşılan Sorunlar Arasında Anlamlı Bir Farklılık Bulunmaktadır” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 8. Cinsiyete göre İstanbul'a ilk gelindiğinde karşılaşılan sorunlar arasındaki farklılık durumu

	Cinsiyet	N (Sayı)	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
	İşsizlik	Kadın	151	230,98	34877,50	21747,500
Erkek		299	222,73	66597,50		
Total		450				
Barınma	Kadın	151	232,93	35172,50	21452,500	0,353
	Erkek	299	221,75	66302,50		
	Total	450				
Kente uyum	Kadın	151	229,98	34727,00	21898,000	0,582
	Erkek	299	223,24	66748,00		
	Total	450				
Hayat pahalılığı	Kadın	151	259,88	39241,50	17383,500	0,000
	Erkek	299	208,14	62233,50		
	Total	450				
Ulaşım	Kadın	151	233,80	35304,50	21320,500	0,309
	Erkek	299	221,31	66170,50		
	Total	450				
Yalnızlık	Kadın	151	233,86	35312,50	21312,500	0,304
	Erkek	299	221,28	66162,50		
	Total	450				

Tablo 8 (Devamı). Cinsiyete göre İstanbul'a ilk gelindiğinde karşılaşılan sorunlar arasındaki farklılık durumu

	Cinsiyet	N (Sayı)	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Mahalle baskısı	Kadın	151	228,27	34468,50	22156,500	0,719
	Erkek	299	224,10	67006,50		
	Total	450				
Memleket özlemi	Kadın	151	226,94	34268,50	22356,500	0,861
	Erkek	299	224,77	67206,50		
	Total	450				
Güvenlik	Kadın	151	236,22	35669,00	20956,000	0,169
	Erkek	299	220,09	65806,00		
	Total	450				
Eğitim	Kadın	151	235,91	35622,00	21003,000	0,180
	Erkek	299	220,24	65853,00		
	Total	450				
Sağlık	Kadın	151	237,18	35813,50	20811,500	0,135
	Erkek	299	219,60	65661,50		
	Total	450				

İstanbul'a ilk gelindiğinde karşılaşılan sorunların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunu belirlemek için normal dağılım özelliği göstermeyen bir dağılımda iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılan parametrik olmayan Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Buna göre tablo 8'de görüldüğü gibi hayat pahalılığı hariç kadınların ortalamaları ile erkeklerin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Dolayısıyla, cinsiyete göre İstanbul'a ilk gelindiğinde karşılaşılan sorunlar arasında bir farklılık bulunmaktadır" hipotezi reddedilmiştir.

4.2.8. "Çalışma Durumu ile Geriye Göç İsteği Arasında Anlamlı Bir İlişki Bulunmaktadır" Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 9. Çalışma durumu ile geri dönme isteği arasındaki ilişki

		Çalışma Durumu	Geri Dönme İsteği
Çalışma Durumu	Pearson Correlation	1	-,094*
	Sig. (2-tailed)		,046
	N	450	450
Geri Dönme İsteği	Pearson Correlation	-,094*	1
	Sig. (2-tailed)	,046	
	N	450	450

Çalışma durumu ile geri dönme isteği arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonuçları tablo 9'da görülmektedir. Çalışma durumu ile geri dönme isteği arasındaki Pearson Correlation katsayısı $r=-0,94$ olarak hesaplanmıştır. Sig. değerinin, $0,046<0,05$ olduğu için bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre çalışma durumu ile geri dönme isteği arasında negatif yönde ve anlamlı, ancak zayıf bir ilişki olduğu görülmüştür. İlişkinin negatif yönde olması beklenen bir durum olup bu araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcılarda çalışma durumu arttıkça geri dönme isteğinin azaldığı ya da çalışma durumu azaldıkça geri dönme isteğinin arttığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışma durumu ile geriye göç isteği arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

Ek olarak determinasyon katsayısı incelendiğinde ($r^2=0.008$) geriye göç isteği üzerindeki değişimin ancak % 8'inin çalışma durumu ile açıklanabileceği görülmüştür.

4.2.9. “Yaş Arttıkça Geriye Göç Eğilimi Artmaktadır” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 10. Yaş ile geri dönme isteği arasındaki ilişki

		Yaş	Şanlıurfa'ya Geri Dönme İsteği
Yaş	Pearson Correlation	1	,095*
	Sig. (1-tailed)		,022
	N	450	450
Geri Dönme İsteği	Pearson Correlation	,095*	1
	Sig. (1-tailed)	,022	
	N	450	450

Yaş ile geri dönme isteği arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonuçları tablo 10'da görülmektedir. Buna göre yaş ile geri dönme isteği arasındaki Pearson Correlation katsayısı $r=0,095$ olarak hesaplanmıştır. Sig. değerinin, $0,022 < 0,05$ olduğu için bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Buna göre yaş ile geri dönme isteği arasında pozitif yönde ve anlamlı, ancak düşük düzey bir ilişki olduğu görülmüştür. İlişkinin pozitif yönde olması araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcılarda yaş arttıkça geri dönme isteğinin arttığı ya da yaş azaldıkça geri dönme isteğinin azaldığını göstermektedir. Ek olarak determinasyon katsayısı incelendiğinde ($r^2=0,009$) geri dönme isteğindeki değişimin ancak % 9'unun yaş ile açıklanabileceği görülmüştür.

Bu bağlamda yaş arttıkça geriye göç eğilimi artmaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

4.2.10. “Ekonomik Nedenler Göçü Tetikleyen Başlıca Sebeplerdir” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 11. Şanlıurfa'dan göç etme nedeni

	Sayı (N)	Yüzde (%)
Geçim sıkıntısı	235	52,2
Eğitim	82	18,2
Sağlık	9	2,0
Güvenlik	13	2,9
Tayin	53	11,8
Diğer	58	12,9
Toplam	450	100,0

İç göçlerin temel nedeni gelir ve istihdam temelli ekonomik sebeplerdir. Yetersiz gelir ve göç her zaman birbiriyle ilişkilendirilmektedir. Bireylerin geçimini sağlayacak düzeyde yeterli bir gelire sahip olmaması durumunda göç hareketi başlamaktadır.

Tablo 11'de Şanlıurfa'dan göç etme nedenlerine bakıldığında Şanlıurfa'dan göç etme nedeni olarak katılımcıların % 52,2'si geçim sıkıntısını, % 18,2'si eğitimi, % 2'si sağlığı, % 2,9'u güvenliği, % 11,8'i tayini ve % 12,9'u diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Göç eylemini gerçekleştiren bireylerin % 52'si geçim sıkıntısından yani ekonomik nedenlerden dolayı göç etmiştir. Bu durum ekonomik nedenler göçü tetikleyen başlıca sebeplerdir hipotezini doğrulamaktadır.

4.2.11. “Geri Dönme/Dönmeme İsteğinde İtici ve Çekici Faktörler Etkilidir” Hipotezine İlişkin Bulgular

Tablo 12. Şanlıurfa’ya geri dönme/dönmeme isteği ve nedenleri

	Nedenler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Hayır	İş olanaklarının fazlalığı	111	24,7
	İstanbul’da eğitim ve sağlık olanakları fazla	44	9,8
	İstanbul’da hayat standartları yüksek	106	23,6
	İşim gereği zorunlu olarak	49	10,9
	Diğer	20	4,4
Toplam		330	73,3
Evet	İstanbul’da hayat pahalı	45	10,0
	İstanbul’a uyum sağlamak zor	17	3,8
	Memleket özlemi	53	11,8
	İşsizlik	0	0,0
	Diğer	5	1,1
Toplam		120	26,7
Genel Toplam		450	100

Tablo 12’de göç eden bireylerin memleketlerine geri dönme/dönmeme istekleri sorulmuş ve buna bağlı geri dönme isteğinin hangi nedenlere dayandığına yer verilmiştir. Ankete katılan bireylerin büyük çoğunluğu % 73,3’ü Şanlıurfa’ya geri dönmek istemediklerini % 26,7’si ise geri dönmek istediklerini belirtmiştir.

Düşük gelir, yüksek işsizlik, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat yoksunluğu ve politik baskılar itici faktörler arasında sayılırken, yüksek reel ücretler, işgücü talebi, iyi ekonomik fırsatlar ve politik özgürlükler çekici faktörler arasında sayılmaktadır (Millington, 1994, s. 90). İtici faktörler göç hareketlerine neden olarak, bölgenin göç almasını da engellemektedir. Çekici faktörler ise başka yerlerden göç çekerek o bölgede yaşayanların göç etmesini engellemektedir.

Daha kaliteli bir yaşam sürme beklentisiyle bireyler yaşadıkları bölgelerden başka bölgelere göç edebilirler. Özellikle işsiz olan bireylerin işsizlik sürecinden çıkabilmek ve iş bulabilmek amacıyla göç ettikleri görülmektedir. Tablo 12’de Şanlıurfa’ya geri dönmek istememe nedenleri arasında en yüksek oran (% 24,7) olarak iş olanaklarının yetersizliği görülmesi bu savı destekler niteliktedir.

Geri dönmek istemeyenlerin % 23,6’sı hayat standartlarının yüksek olması, %9,8’i ise eğitim ve sağlık olanaklarının fazla olması nedeniyle geri dönme isteğinde bulunmamaktadırlar. Çünkü İstanbul, ülkemizin geçmişte olduğu gibi günümüzde de ekonomik, sosyal ve kültürel yönden merkez olma özelliğini devam ettirmektedir. İstanbul istihdam olanakları, ücret düzeyleri, eğitim, sağlık, sosyal imkânları ve turizm potansiyeli ile önemli bir merkezdir. Göç eden bireylerin % 10,9’unun işi gereği zorunlu olarak (örneğin; tayin ya da aile ile göçte özellikle kadınların eşlerine bağlı olmasından dolayı), % 4,4’ünün ise diğer nedenlerden dolayı geri dönmek istemedikleri görülmektedir. İstanbul’daki çekici faktörlerin geri dönmeme isteği üzerinde etkisinin büyük olduğu görülmüştür.

Tablo 12’de göç eden bireylerin memleketlerine geri dönme isteğinin nedenlerine bakıldığında ise büyük çoğunluğu % 11,8’i memleket özlemi çektiği için geri dönmek istediklerini belirtmektedir. Memleket özlemi yanı sıra İstanbul’daki hayat pahalılığından dolayı dönmek isteyenlerin oranı % 10, İstanbul’a uyum sağlamanın zor olduğunu belirtenlerin payı % 3,8 ve diğer nedenlere bağlayanların oranının ise % 1,1 olduğu görülmektedir.

Bu durum geri dönme/dönmeme isteğinde itici ve çekici faktörler etkilidir hipotezini doğrulamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Göç, birey ve toplum üzerinde her alanda dolaylı veya doğrudan etkili olan ve süreklilik gösteren aktif bir süreci ifade etmektedir. Göç, kavram olarak yalnızca nüfusun bir yerden başka bir yere hareketi olarak düşünülse de sonuçları itibarıyla sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok öğeyi içinde barındıran çok daha kapsamlı bir yapıyı ifade etmektedir.

Bireylerin ikamet ettikleri yerleşim yerlerini terk ederek başka yerlere gitmesi hem göç alan hem de göç veren yerlerde ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Göç hareketleriyle beraber belirginleşen sorunların çözümü için uygun politikaların belirlenmesi ancak göç sebeplerinin bilinmesi ile mümkün olmaktadır.

İç göç kapsamında Şanlıurfa ilinden artarak devam eden göçlerin durdurulabilmesi ve olumsuz sonuçların minimum düzeye inmesi için bir takım politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle Şanlıurfa'nın kendi iç dinamikleri dikkate alınarak iç göçlerin önlenmesi ve tersine göçün teşvik edilebilmesine yönelik geliştirilmesi ve uygulanması gerekli politika önerileri şöyle özetlenebilir:

- Şanlıurfa'da yeni iş alanlarının oluşturulması dolayısıyla girişimci sayısının artırılması, yatırımların yapılmasını özendirilen teşviklerin verilmesi ve devletin yol gösterici bir rol üstlenerek aktif istihdam politikalarını uygulaması,
- Bölgede sosyal transferlerin artırılması ve ihtiyaç duyulan kesime daha fazla kaynağın ulaştırılması,
- Sektör bazlı teşvik politikaları uygulanarak bölgenin rekabet gücünün artırılması,
- Tarım ve hayvancılık sektörleri açısından verimli bir coğrafyaya sahip olan Şanlıurfa'da, etkinliğin artırılmasına yönelik tarım ve kredi kooperatiflerin artırılması,
- Üretim, yatırım ve istihdam bakımından önem arz eden KİT'lerin bölgeye uygulanması,
- Her kesimin üretimdeki etkinliğini oluşturmak ve verimli toprakların tabana yayılmasını sağlamak amacıyla bölgede toprak reformunun yapılması,
- Bölgede sulama imkânlarının artmasıyla beraber geleneksel ürün yetiştiriciliği modeli değiştirilerek, ürün çeşitliliğinin farklılaştırılması ve bu ürünlerin katma değer yaratacak şekilde işlenmesi,
- Eğitim alanında kalitenin artırılması için yeterli düzeyde dersliklerin açılması, alanında uzman branş öğretmenlerin atanması ve eğitim dönemi sonlanmadan il dışına mevsimlik işçi olarak giden öğrencilerin mağduriyetlerini giderilmesi amacıyla çocuklara ve ailelere maddi destek ve teşviklerin sağlanması,
- Şanlıurfa ilinde görülen kırsal-kent arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılması amacıyla kırsal alanda tarım ve hayvancılık ile uğraşanlara teşvik imkanlarının sunulması, ilçelerin sahip oldukları değerler ile ilgili konularda markalaşması, yerel potansiyellerin ve alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Şanlıurfa'nın sahip olduğu tarih/ kültür turizmi değerlendirmek için fiziki koşulların ve turizm altyapısının iyileştirilmesi, kültürel ve doğal mirasın korunması amacıyla halkın bilinçlendirilmesi, kaliteli bir turizmin teşvik edilmesi, ilin tanıtılması için reklam kampanyalarının ve medyanın aktif olarak kullanılması,

Elde edilen sonuçlar kapsamında genel bir değerlendirme yapıldığında, Şanlıurfa ilinin sahip olduğu mevcut sosyo- ekonomik göstergeler göçe sebebiyet vermektedir. Kişi başına düşen GSYH, işsizlik oranları, dış ticaret, sosyal olanaklar, eğitim ve sağlık imkânları bakımından son sıralarda yer alması bu durumu desteklemektedir. Yukarıda belirtilen önerilerin

uygulanması durumunda Şanlıurfa ili sosyo-ekonomik açıdan gelişeceğiinden, dışarı verilen göçü belirli oranda engelleyeceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Akış, A. ve Akkuş, A. (2003). Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) Şanlıurfa'daki göç etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 529-542.
- Bahar, O. ve F.K. Bingöl. (2010). Türkiye'de iç göç hareketlerinin istihdam ve işgücü piyasalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 43-61.
- Chakma, B. M. & Akhy, A. A. (2015). Hill to plain: causes and impacts of internal migration of indigenous peoples in bangladesh. *Sociology Mind*, 5, 268-275. <http://dx.doi.org/10.4236/sm.2015.54024>
- Çelik, F. (2007). Türkiye'de iç göçler: 1980-2000. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 87-109.
- Çelik, R. ve Arslan I. (2018). Göç ve işsizlik arasındaki ilişki: Amprik bir uygulama. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 74, s.65-75.
- Çiftçi, M. (2011). Türkiye'de iç göçte sosyal ağ kullanımı üzerindeki etkenler. *Sosyoekonomi*, 15(15), 105-124.
- Demir, E. (2019). Notlarım: örneklem kuramı. Ankara üniversitesi, eğitim bilimleri enstitüsü, ölçme ve değerlendirme anabilim dalı, Ankara.
- Doh, R. (1984). Inter-provincial migration in Turkey and its socio-economic background: a correlation analysis. *Nüfus Bilim Dergisi*, 66, 49-61.
- Dücan, E. (2016). Türkiye'de iç göçün sosyo-ekonomik nedenlerinin bölgesel analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 167-184.
- Ercilasun, M., Gencer, E.A. ve Ersin, Ö. (2011). Türkiye'deki iç göçleri belirleyen faktörlerin modellenmesi. *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı*, 319-324.
- Filiztekin, A. ve Gökhan, A. (2008). The Determinants of Internal Migration In Turkey. <http://research.sabanciuniv.edu/11336/1/749.pdf>
- Gedik, A. (1997). İnternal migration in Turkey, 1965-1985:test of conflicting findings in the literature. *Review Of Urban And Regional Studies*, 9, 170-179.
- Gimba, Z. & Kumshe, M. G. (2011). Causes and effects of rural-urban migration in borno state: a case study of maiduguri metropolis. *Asian Journal Of Business And Management Sciences*, 1(1), 168-172.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2006). Türkiye göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması, Ankara. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, (Erişim Tarihi: 21.12.2020).
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Millington, J. (1994). Migration, wages, unemployment and the housing market a literature review. *International Journal of Manpower*, 15(9), 89-133.
- Munro, J.M. (1974). "Migration in Turkey". *Economic Development And Cultural Change*, 22(4), 634-653.
- Newman, A.R. (1981). A test of the okun-richardson model of internal migration. *Economic Development And Cultural Change*, 29(2), 295-307.

- Özyakışır, D. (2013). *Göç, kuram ve bölgesel bir uygulama*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Pissarides, C.A. & Wadsworth, J. (1989). Unemployment and the inter-regional mobility of labour. *The Economic Journal*, 99 (397), 739-755.
- Rogers, A. (1967). A regression analysis of interregional migration in California. *The Review of Economics and Statistics*, 49(2), 262-267.
- Sjaastad, L. A. (1962). The costs and returns of human migration. *The Journal of Political Economy*, 70(5), 80-93.
- Tekeli, İ. (2016). *Göç ve ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuncer, K. (2008). *Türkiye'de iç göçler ve göç edenlerin nitelikleri (1965-2000)*. T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- TÜİK (2019). <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>, (Erişim Tarihi: 03.05.2019).
- Üçdoğruk, Ş. (2002). İzmir'deki iç göç hareketinin çok durumlu logit teknikle incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 157-183.
- Yamak, R. ve Yamak, N. (1999). Türkiye'de gelir dağılımı ve iç göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 16-28.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Tarih: 04/10/2019

No: E.42681

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %70

2. yazar katkı oranı : %30